

ביאור נפלאות דרכי ה' לתלות את המן על עץ גבוה חמישים אמה שלקח מתיבת נח

ביאור דבריו הקדושים, על פי מה ששינו בגמרא (ר"ה כא:): "חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד שנאמר ותחסרהו מעט מאלקים". ומבאר המהר"ל הטעם לכך על פי יסוד גדול שעליו מעמיד את כל הבנין, כי העולם הזה יש לו קשר רק עם מ"ט שערי בינה.

ולכן בעולם הזה מעגל הזמן כלול משבעה, החל משבעת ימי השבוע, שבע שנות השמיטה, שבע שמיטות ביובל, וכלה בשבעת אלפים שנה שהעולם קיים, כמבואר בגמרא (ר"ה לא.) שהם כנגד ששת ימי המעשה והאלף השביעי יום שכולו שבת, כל זה כי המספר שבע בריבוע היינו שבע פעמים שבע עולה מ"ט כנגד מ"ט שערי בינה.

אבל שער החמישים אינו שייך כלל לעולם הזה כי אם לעולם הבא, כי אורו הוא כל כך גדול עד שאי אפשר להשיגו בעולם הזה. ויש לציין מה שביאר ב"יערות דבש" (ח"ב דרוש ט) בקשת משה מהקב"ה (שמות לג-ג): "הודיעני נא את דרכיך", שיגלה לו הקב"ה גם שער הני. על כך השיב לו הקב"ה (שם שם-כ): "כי לא יראני האדם וחיי", שאי אפשר להשיג את שער הנו"ן ולהישאר בחיים, כי מגודל האור תיפרד הנפש מן הגוף להידבק בה'.

המן ביקש לעלות עד לשער הנו"ן

לפי זה מבאר המהר"ל עומק עצתם של זרש ואוהביו להמן לעשות עץ גבוה חמישים אמה, על פי הידוע שהמן עשה עצמו אלוה, כמבואר בגמרא (מגילה יט.): "מה ראה מרדכי דאיני בהמן על ככה, דשוי נפשיה עבודה זרה". פירוש, מה ראה מרדכי שקינא כל כך קנאת ה' צבאות בהמן שלא להשתחוות לו, משום שעשה עצמו עבודה זרה.

הנה כי כן מטעם זה ייעצו להמן לעשות עץ גבוה חמישים אמה, כלומר שיטפס ויעלה להשיג שער החמישים, כדי להראות לפי דמיונו שהוא אלוה, שהוא מסוגל להשיג גם את שער הנו"ן

והנה כל משכיל ישכיל ויבין כי מאחר שסיבב הקב"ה, שיתלו את המן על עץ גבוה חמישים אמה שהוא עצמו לקח מתיבת נח, הרי ברור שיש קשר אמיץ בין הצלת נח ובני ביתו ממי המבול על ידי כניסתם בתיבה, ובין הצלת כל ישראל מגזירת המן על ידי תלייתו על העץ שלקח מן התיבה, ולפי זה צריך ביאור להבין הקשר בין תיבת נח לתליית המן.

ביאור נשגב של המהר"ל מפראג

פנת דברינו יאיר לברר מקחו של צדיק - מאורו של עולם המהר"ל מפראג זי"ע בספר "אור חדש" על מגילת אסתר, שגילה לנו בענין זה רעיון נשגב אור בהיר בשחקים, והנה הם דבריו הקדושים על הפסוק (אסתר ה-ד): "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ גבוה חמישים אמה". מתמה על כך המהר"ל איזו חכמה היתה טמונה בעצת זרש וכל אוהביו לעשות עץ גבוה חמישים אמה. ומבאר הענין בלשון קדשו ונעתיק דבריו עם תוספת ביאור:

"אמנם יש לך לדעת בענין זה כי דבר עמוק הוא זה, כי המן היה חושב כי מעלתו כל כך גדולה עד שעשה עצמו עבודה זרה, וידוע כי אף משה רבינו ע"ה נאמר עליו (ראש השנה כא:): "מ"ט שערי בינה נבראים בעולם, וכולם נמסרו למשה שנאמר (תהלים ח-ו) ותחסרהו מעט מן האלקים, כי שער חמישים לא נמסר לאדם, כי העולם הזה נברא בז' ימים, וכאשר אתה משלים שבעה, דהיינו לעשות מרובע אחד שהוא שבעה [פעמים שבעה] הוא מ"ט, ושער הנו"ן עצמו לא שייך לעולם הזה.

והמן שעשה עצמו עבודה זרה אמר כי יש בו ענין אלקי, ולכן יש לו שייכות לשער החמישים, ולפיכך אמר יעשו עץ גבוה חמישים, להודיע כי מיתתו של מי שעשה כנגדו, הוא בא משער הנו"ן שמגיע שם המן. וכך אמרו לו יועציו כי כאשר יהיה העץ גבוה חמישים אז תוכל להיות גובר עליו, כי גדולה שלך הוא משער חמישים, כי יש בך אלקית אשר שייך לו החמישים".

לקראת ימי הפורים הבאים לקראתנו לשלום - פורים של פרוזים ב"ד באדר ופורים של מוקפים בירושלים בט"ו בו, דבר בעתו מה טוב להתבונן על המאבק הקשה שהתחולל בגלות מדי, בין כח הקדושה בהנהגת מרדכי ובין כח הטומאה בהנהגת המן מזרע עמלק, מי מהם יכניע את השני על ידי תליה על "עץ גבוה חמישים אמה".

מצד הטומאה השתוקקו המן וחכמיו לתלות את מרדכי על העץ, ככתוב (אסתר ה-ד): "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ גבוה חמישים אמה, ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו". אך מצד הקדושה סיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות שיתלו את המן על אותו עץ שהכין למרדכי, ככתוב (שם ז-ז): "ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה".

יתירה על כך אנו למדים מדברי חכמינו ז"ל, כי מן השמים השפיעו על חכמי המן ליעץ להמן לעשות עץ לתלות עליו את מרדכי, כדי שייכין לעצמו את העץ שעתידי הוא להיתלות עליו, כמו שדרשו בגמרא (מגילה טז.) מקרא שכתוב (אסתר ו-ד): "והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו - תנא לו הכין". פירוש, לעצמו הכין. הנה כי כן צריך ביאור מדוע השתוקקו המן וחכמיו לתלות את מרדכי דוקא על עץ גבוה חמישים אמה.

עוד ראוי להתבונן במה שמצינו דבר פלא, כי המן הרשע לקח את העץ גבוה חמישים אמה לתלות עליו את מרדכי מתיבת נח, כמבאר במדרש (ילקוט שמעוני אסתר רמז תתנ"ד"ה יעשו עץ):

"יעשו עץ גבוה חמישים אמה. והיה המן חוזר ומבקש קורה של חמישים אמה ולא מצאה, אלא קורה שהיתה בתוך ביתו, לפי שהיה בנו פרשנדתא הגמון בקרדוניה, ונטל נסר אחד מתיבותא של נח שהיה ארכו של נסר חמישים אמה, שעשה הקב"ה זכרון בעולם שידעו דורות העולם שבא מכול לעולם, שכן כתיב (תהלים קיא-ד) זכר עשה לנפלאותיו".

**מדרש: "והיה המן חוזר ומבקש קורה של חמישים אמה ולא מצאה...
ונטל נסר אחד מתיבותא של נח"**

**מהר"ל מפראג: משה רבינו השיג רק מ"ט שערי בינה,
אבל שער החמישים אינו שייך כי אם לעולם הבא**

**המן עשה עצמו אלוה וביקש להראות שיש לו השגה גם בשער החמישים,
ועל ידי זה יתלה עליו את מרדכי**

**חידוש פלא של המהר"ל: נח ובני ביתו ניצלו מן המבול,
על ידי שנכנסו לתיבה שהיא בבחינת שער החמישים**

ולפיכך אמר המן שהוא אדם יחידי פרטי, והוא מקבל כוחו ממנו, ובפרט בהרי ארט ששם היה התיבה של נח שהוא הצלתו, והרי ארט הוא קרדניא, שכן תרגם אונקלוס (בראשית ח-ד) הרי ארט - טוריא קרדניא, ואמר שמצא נסר אחד שהיה מתיבתו של נח, רצונו לומר כח מה שהיה בהצלתו של נח...

ואמר המן כי הוא מוכן ביותר לקבל כח זה, מפני כי בנו של המן היה הגמון בהרי ארט, שהיה התיבה נחה עליו, ולכן הוא מוכן לקבל זה הכח ביותר, ואמר שבשביל זה יש בו כח אלקותו ובו יהיה גובר על מרדכי... והבן הדברים האלו מאוד, ואין לפרש יותר כלל כי הם דברים עמוקים מאוד."

ממשיך המהר"ל כי ענין זה נרמז בשמו של המ"ן שהוא אותיות מ"ה י', כי המן נקרא אד"ם שעולה בגימטריא מ"ה, לרמז שלא היה אלוך כמו שחשב אלא אדם, והשתוקק לעלות עד לנו"ן שערי בינה - היא י' של המ"ן, ועל ידי עליה זו נחל את מפתחו ונתלה בעצמו על עץ גבוה חמישים אמה, ובלשון קדשו:

"ויראה כי על זה רמז בשמו נו"ן בסופו של המן, שרצה להגיע עד שער החמישים, והוא אדם שמספר אדם מ"ה, ונקרא המן בפרט אדם, כמו שדרשו עליו לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, ולא מלך זה המן, וראוי שיקרא אדם מפני שרצה לעשות עצמו אלוה והוא אדם, היה רוצה להגיע עד שער החמישים וזה הוא המן, ולכן הגיע לו המיתה לגמרי, ואפילו משה לא הגיע אל שער החמישים, שנאמר (תהלים ח-ו) ותחסרהו מעט מאלקים".

המן ביקש לעלות לשער נו"ן של הטומאה

ונראה להעיר הערה חשובה בהבנת דברי המהר"ל, כי לכאורה יפלא איך יעלה על הדעת שהמן הרשע ביקש לעלות להשיג נ' שערי בינה שלא השיג משה רבינו, הלא ברור כי רשע זה שהיה מזרע עמלק לא עסק בתורה, ולא היו לו

הקב"ה את העולם שקיומו על ידי מ"ט שערי בינה, לכן לא היה יכול להינצל כי אם על ידי הכנסתו לשער הנו"ן שאינו מהעולם הזה כי אם מהעולם הבא, לכן נצטוו לבנות את התיבה שהיא הכנה לגילוי שער הנו"ן, ובכניסתו לתיבה הרי זה כאילו נכנס לשער הנו"ן מהעולם הבא.

ויש לציין מקור לדברי המהר"ל ממה שמבואר בתיקוני זוהר (תיקון יט כב): "דתיבת נח היא אימא עלאה". פירוש, תיבת נח היא בינה הנקראת אם הבנים, הרי מבואר כי מה שצוה הקב"ה לנח להיכנס לתיבה, הוא כדי להתעלות לעולם הבינה הכוללת כל נו"ן שערי בינה, ולפי המהר"ל הכוונה בזה כדי שלא יהיה בעולם הזה בעת שנחבר על ידי המבול.

"זכר עשה לנפלאותיו" - הארה משער הנ' שבתיבה

נחזור לדברי המהר"ל שמבאר המשך המדרש: "שעשה הקב"ה זכרון בעולם שידעו דורות העולם שבא מבול לעולם, שכן כתיב זכר עשה לנפלאותיו". פירוש, כי הן אמת שאחרי יציאת נח מהתיבה שהיתה בבחינת שער הנו"ן, חזרו למ"ט שערי בינה השולטים בעולם הזה, עם כל זאת השאיר הקב"ה בעולם קצת הארה משער הנ', כדי לקיים בכך: "זכר עשה לנפלאותיו", [ויש להוסיף פרפרת: "זכר עשה לנפלאותיו" - לני-פלאותיו, היינו נ' שערי בינה], ולכן לקח המן מתיבת נח: "עץ גבוה חמישים אמה", בחשבו שיוכל לעלות על ידו לשער הנו"ן, ובלשון קדשו:

"ואמר מפני שהשם יתברך עשה זכר לנפלאותיו וכו', פירוש כי השם יתברך כאשר עושה נס ושינוי בריאה בעולם, אף אחר שעבר הנס, סוף סוף מאחר שהיה הנס בעולם, אי אפשר שלא יהיה נשאר רושם בעולם, מאחר שמשם היה הצלת נח, ורצונו לומר אף כי אין הנהגת העולם אחר המבול כמו שהיה במבול, שהיה הצלתו של נח משער החמישים, מכל מקום השם יתברך עשה זכר לנפלאותיו, ויש כאן דבר מה מאותו כח עוד בעולם.

שלא שייך לעולם הזה, ולא כמשה שכתוב עליו: "ותחסרהו מעט מאלקים", כי לא השיג שער הנו"ן. וזהו שביקשו לתלות את מרדכי על עץ גבוה חמישים, כדי לרמז בכך כי הניצחון של המן על מרדכי שהתנגד לו, הוא על ידי כוחו הגדול של המן להשיג שער הנו"ן.

אולם אומר המהר"ל כי דוקא ענין זה שניסה המן לעלות עד לשער הנו"ן הוא שגרם לו למות, כי שער הנו"ן לא שייך לעולם הזה, וכל מי שעולה עד לשם מת ומסתלק מן העולם הזה. וזהו הענין שנתלה המן על עץ גבוה חמישים אמה שהכין למרדכי, כי הוא רצה להרוג את מרדכי על ידי עלייתו לשער הנו"ן, ונהפוך הוא שהוא עצמו נהרג על ידי עלייתו לשם, ובלשון קדשו:

"ומפני כי היה לעלות עד המדריגה החמישים מה שלא שייך לאדם, לכך דבר זה היה מיתתו כי אין מגיע לשם האדם, ובשער הזה ההעדר אל האדם כי אין לו מציאות שם בשער החמישים, ולכן כאשר המן היה מגביה עצמו ועשה עצמו אלקית לומר שהגיע לשם, דבר זה היה העדר שלו ומיתתו, ולפיכך נתלה על עץ גבוה חמישים".

הצלת נח ובני ביתו בתיבה שנתגלה שם שער הנו"ן

בדרך זו ממשיך המהר"ל לגלות לנו ענין נפלא מאד, בטעם הדבר שהלך המן לקחת את העץ גבוה חמישים אמה מתיבת נח:

"ובמדרש, עץ גבוה חמישים אמה. והיה המן חוזר ומבקש קורה של נ' אמה, ולא מצא אלא קורה שהיתה בתוך ביתו, לפי שהיה בנו פרשנדתא הגמון בקרדניא, ונטל נסר אחד מתיבתה של נח, שהיה ארכו של נסר נ' אמה, שעשה הקב"ה זכרון בעולם שידעו דורות העולם שבא מבול לעולם, שכן כתיב (תהלים קיא-ד) זכר עשה לנפלאותיו...

פירוש מדרש זה, שבא לפרש למה אמר דוקא יעשו עץ גבוה חמישים אמה, לכך אמר שהעץ הזה נשאר מתיבתו של נח, כי המבול בא לשטף את כל העולם, ונח היה ניצל על ידי התיבה שארכה חמישים אמה, וזה כי העולם מגיע עד מ"ט כמו שהתבאר לעיל, וכל העולם היה נשטף בימי המבול, והיה העולם מקבל הצלה מן שער החמישים שהוא על העולם, ומפני כך היתה התיבה שהיה על ידי הצלתו של נח חמישים אמה".

כלומר המהר"ל מגלה לנו בזה חידוש שלא שמענו ולא ראינו בשום מקום, כי מה שהציל הקב"ה את נח על ידי כניסתו לתיבה שרחבה היה חמישים אמה, הכוונה בזה כי מאחר שהחריב

ותמיהו התוספות (שם ד"ה כפה) מדוע היה צורך לכפות על ישראל הר כגיגית שיקבלו את התורה, הלא כבר קבלו את התורה מרצונם הטוב כאשר הקדימו נעשה לנשמע. וכבר מצינו תירוץ על קושיית התוספות במדרש תנחומא (פרשת נח סימן ג), כי מה שאמרו נעשה ונשמע לא היה אלא על תורה שבכתב, אבל תורה שבעל פה שהיא ארוכה מארץ מדה ויש בה הרבה חומרות גדרים וסייגים, לא רצו לקבלה עד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית.

מזה מוכיח רבי צדוק זי"ע כי מה שאמר רבא: "אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש", כוונתו על תורה שבעל פה שבמעמד הר סיני קבלוה ישראל בכפיה, ובימי אחשורוש מחמת אהבת נס פורים קבלוה מאהבה. וזהו הענין שמצינו בגמרא (סנהדרין צו:): "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק". כי בהמן הרשע היה טמון ניצוץ קדוש מחכמי תורה שבעל פה, שהרי על ידו קבלו ישראל תורה שבעל פה מאהבה.

חמישים שערי בינה בתורה שבעל פה

וידוע מה ששינוי בגמרא (ר"ה כא:): "חמישים שערי בינה נבראו בעולם". נמצינו למדים מזה כי תורה שבעל פה כוללת בתוכה נ' שערי בינה, שהרי כל הפירושים, הביאורים, וההשגות שבתורה הם בכלל תורה שבעל פה, הנה כי כן מטעם זה ביקשו המן וחכמיו לתלות את מרדכי על "עץ גבוה חמישים אמה", כי השיגו בכח טומאתם שעל ידי מרדכי יקבלו ישראל תורה שבעל פה מאהבה, לכן ביקשו לתלות על עץ גבוה חמישים אמה, כדי למנוע ממנו להשפיע על ישראל לקבל מאהבה תורה שבעל פה הכלולה מחמישים שערי בינה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"והנה המן עשה העץ גבוה נ' אמה... שהרגיש שבא זמן התפשטות תורה שבעל פה, והיינו נ' שערי בינה דבינה מבין דבר מהחכמה... וזה שעשה עץ גבוה נ' אמה, לרמוז שישראל תקיפים בדעתם ממה שיש להם עץ גבוה נ' אמה נ' שערי בינה. וזה רצה לבטל מהם, ואחר כך נהפוך הוא... ואדרבא ישראל זכו על ידי זה דהדר קבלוה לתורה שבעל פה מאהבת הנס".

ויש להוסיף פרפרת בפסוק (אסתר ו-ד): "והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו", ודרשו בגמרא (מגילה יז:): "תנא לו הכין". על פי הידוע שישנם ל"ו מסכתות בתורה שבעל פה, כמו שכתב ב"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן רלז בהג"ה) הרמז בזה (חבוקק ג-ו): "הליכות עולם לו" - ל"ו דייקא.

רבי צדוק הכהן: המן ביקש לתלות את מרדכי, כדי למנוע ממנו להשפיע על ישראל לקבל תורה שבעל פה

המן ביקש לתלות את מרדכי על "עץ גבוה חמישים אמה", כנגד תורה שבעל פה הכלולה מנו"ן שערי בינה,

חתם סופר: היונה שהלכה בשליחותו של נח לצאת מן התיבה, מסרה נפשה לקיים תורה שבעל פה

בעל רוקח: נח ידע שעתיד המן לקחת העץ מתיבתו, והתפלל ה'וציאה מ'מסגר נ'פשי ראשי תיבות המן

ויש להוסיף תבלין לפי מה שדרשו במדרש (אסתר רבה ו-ב) על הפסוק (אסתר ב-ה): "איש יהודי היה בשושן הבירה, איש מלמד שהיה מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו, דכתיב ביה (במדבר יב-ג) והאיש משה עניו מאד". נמצא לפי זה כי כמו שמשא לא השיג שער הנו"ן של הקדושה, כן לא השיג מרדכי רק מ"ט שערי בינה.

מענה יש לומר כי מטעם זה השתוקק המן לעלות עד לנו"ן שערי טומאה, כי על ידי זה היה בטוח שלא יוכל מרדכי מצד הקדושה לעמוד כנגדו, מאחר שאין לו השגה בשער הנו"ן של הקדושה. אולם הקב"ה הפר עצתו כי בעלותו להגביר נו"ן שערי טומאה על ידי יניקתן משער הנו"ן של הקדושה, לא היה יכול לסבול גודל האור ונתלה על עץ גבוה חמישים אמה.

בפורים קיבלו ישראל מאהבה תורה שבעל פה

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, רחש לבי דבר טוב לומר רעיון חדש לכבוד פורים, מה שסיבב הקב"ה לתלות את המן דוקא על העץ שלקח מתיבת נח, על פי מה שכתב הגה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע ב"פרי צדיק" (פורים אות ב) דבר נפלא, לבאר עצתם הרעה של המן ויועציו לתלות את מרדכי דוקא על עץ גבוה חמישים אמה, כי ידוע מה ששינוי בגמרא (שבת פח). על הפסוק שנאמר במתן תורה (שמות יט-ז):

"ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רבי אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רבי אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא [פירש רש"י: "שאים יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונס"]. אמר רבא, אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב (אסתר ט-ז) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר".

השגות בתורה אפילו ממ"ט שערי בינה, הנה כי כן איך אפשר להבין את דברי המהר"ל כפשוטם.

אולם לעניות דעתי ברור כשמש כי המהר"ל נתכוון לפי מה שאמר החכם מכל האדם (קהלת ז-ד): "גם את זה לעומת זה עשה האלקים". והביאור בזה כמו שכתב המקובל האלקי הרמ"ק ב"פרדס רמונים" (שער כה פ"א): "ראוי לנו לדעת כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים, כי כמו שיש צד הקדושה והטהרה והצדקה והיושר וטוב... כן יש צד הקליפה שהיא הטומאה הרצוצה שהיא הקטרוג, ומצדה המשטין ומעוות את האדם מדרך הישר אל דרך לא טוב".

וזהו שמבואר בספרים הקדושים כי כמו שיש נו"ן שערי בינה, כן זה לעומת זה יש נו"ן שערי טומאה. זאת ועוד ידוע מדברי רבינו האריז"ל, כי אין לקליפות שום חיות מצד עצמם כי אם ממה שיונקים מצד הקדושה, ומזה נשכיל להבין כי כל שער של הטומאה מקבל את יניקתו מהשער של הקדושה שכנגדו.

הנה כי כן זהו ביאור דברי המהר"ל, שהמן ביקש לעלות עד לנו"ן שערי בינה, וכוונתו שביקש לעלות עד לנו"ן שערי טומאה כדי לתלות עליו את מרדכי, אולם הלא כל שער של טומאה יניקתו משער הקדושה שכנגדו, לכן רצה לעלות עד לשער הנו"ן של הקדושה, כדי לגזול משם שפע להגביר את שער הנו"ן של הטומאה, ועל ידי שעלה עד למקום כל כך גבוה נשרף באור הגדול של שער הנו"ן מצד הקדושה, אשר זהו הענין שנתלה על עץ גבוה חמישים אמה.

ומצאתי סימוכין לכך שהמן נתכוון לעלות לשער הנו"ן של הטומאה, בספר הקדוש "ברית כהונת עולם" (מאמר הסתר אסתיר פרק לט) בלשון קדשו: "והנה המן הרשע היה גם כן ממ"ט שערי טומאה... ואמנם נתגאה בעשרו לעלות לשער החמישים בסוד עץ גבוה חמישים". ומבאר שם כי על ידי עליה זו נחל את מפלתו.

במסירות נפש, כדי לסלול בכך את הדרך לישראל שנמשלו ליונה, שיקבלו עליהם את התורה שבעל פה בפורים מאהבת הנס.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שסיבב הקב"ה שלא ימצא המן בשום מקום עץ גבוה חמישים אמה, כדי שיקח עץ באורך כזה דוקא מתיבת נח, כי ביקש הקב"ה לעורר בכך הזכות של כלל ישראל שנמשלו ליונה, שכבר אז מסרה נפשה לקיים גזירת נח שהיא בבחינת תורה שבעל פה.

נמצא כי מאז כבר נקבע הדבר לדורות עולם, כי כך דרכם של ישראל מצד פנימיות נשמתם לקבל תורה שבעל פה מאהבה, ובזכות זה לא רק שלא הצליחו המן וחכמיו לתלות את מרדכי על עץ גבוה חמישים אמה כדי לבטל קבלת תורה שבעל פה מאהבה, אלא אדרבה המן עצמו נתלה על אותו העץ, בזכות האור הגדול של תורה שבעל פה שעתידיים לישראל לקבל בפורים מאהבת הנס.

תמכתי יתדותי בדברי אחד מבעלי התוספות בעל הרוקח (פורים סימן רלה), שהביא מאמר חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר לד-א) שדרשו על נח מקרא שכתוב (תהלים קמב-ח): "הוציאה ממסגר נפשי, זה נח שהיה סגור בתיבה י"ב חודש". הרי מבואר שנח התפלל תפלה זו כאשר היה סגור בתיבה. מוסיף על כך הרוקח רמז נפלא, כי הראשי תיבות של ה'וציאה מ'מסגר נ'פשי הוא המ'ן, כי המן לקח עץ גבוה חמישים אמה מן התיבה.

ונראה לפרש כוונתו כי נח התפלל ברוח הקודש, שלא יצליח המן לתלות את מרדכי על העץ גבוה חמישים אמה שלקח מתיבת נח, אלא אדרבה המן עצמו יתלה על עץ זה, כדי שבזכות זה יקבלו ישראל את התורה שבעל פה מאהבת הנס, אשר נח הקדים לסלול את הדרך לכל ישראל, כאשר שלח את היונה שנמשלו לה ישראל לצאת מן התיבה במסירות נפש.

הנה כי כן כמה נפלאות דרכי ה' מסבב כל הסיבות, שהכניס בראשם של המן וחכמיו לעשות עץ גבוה חמישים אמה, כדי לתלות עליו את מרדכי ולבטל בכך קבלת תורה שבעל פה הכלולה מחמישים שערי בינה, ויחפש המן בכל המחנה עץ גבוה כזה ולא מצא עד שלקח עץ מתיבת נח, כל זה כדי לעורר את הזכות של היונה שמסרה נפשה לקיים גזירת חכמים, וסללה בכך את הדרך לישראל לקבל את התורה שבעל פה בפורים מאהבת הנס.

דבר תורה היכי שהשעה צריכה לכך, (איוב כב-כח) ותגזר אומר ויקם, ולא יזיקה שרב ושמש ולא קור וצינה, אך העורב לא האמין זה".

על פי האמור הוא ממשיך לבאר בענין זה (שם ד"ה ויצא):

"כבר כתבתי במקום אחר, כי לא היו רשאים לצאת מן התיבה, עד שאמר הקב"ה צא מן התיבה. אך קיימא לן יש כח ביד חכמים לעקור דבר לצורך שעה ולמיגדר, ומצוה לשמוע להם, על כן יונה שהיא בחינת (ברכות נג:) כנסת ישראל ליונה אימתלא, שמעה לקול נח ויצאתה כששלחה, מה שאין כן העורב האפיקורס לא שמע לקול נח, נגד דברי ה' שאמר בא אל התיבה, ואין לו רשות לצאת עד שיאמר ה' צא, על כן כששלחו בעד החלון לא יצא להלן מן התיבה כי ה' לא אמר צא, ולא נכנס לתוך התיבה כי נח דחפו לחוץ, ונשאר מפרח סמוך לאסקופת התיבה, והיינו ויצא יצוא הלוח ושוב".

ה'וציאה מ'מסגר נ'פשי ראשי תיבות המן

כעבדא קמיה מאריה אחיזנא בשולי גלימתו של ה"חתם סופר" להוסיף תבלין על דבריו הקדושים, על פי המבואר בזהר הקדוש (פרשת פנחס טז:), כי בעצם היה צריך להיות מתן תורה על ידי משה רבינו בדור המבול, אלא שהיו רשעים לכן נדחה מתן תורה עד אחרי שיצאו ישראל ממצרים, ובלשון קדשו: "ועוד אוקמוה רבנן, דעתיד הוה משה לקבלא אורייתא בדרא דטופנא [בדור המבול], אלא בגין דהוו רשיעיאי, הדא הוא דכתיב (בראשית ו-ג) בשג"ם הוא בשר, בשג"ם זה מש"ה".

מעתה יש לומר כי נח איש צדיק השכיל להבין ברוח קדשו, שהקב"ה הצילו מן התיבה יחד עם בניו, בזכות כלל ישראל בני שם בן נח שעתידיים לקבל את התורה בהר סיני, ויתקנו בכך את הפגם של דור המבול שלא זכו לקבל את התורה. זאת ועוד ידוע מה ששינינו בגמרא (גיטין ס:): "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר (שמות לד-כז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל".

והנה ידוע מה שכתב הרמב"ן (בראשית יב-ו) שלפני כל נס צריך לעשות פועל דמיון, ובלשון קדשו: "ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון, תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות". לכן נתחכם נח לשלוח את היונה לצאת מן התיבה

וב"דרשות חתם סופר" (סוף חלק ב דף תיא טור ב' ד"ה בסיום) מבאר בזה סיום התלמוד בבלי במאמר: "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר הליכות עולם לו" - ל"ו דייקא עכדה"ק. הנה כי כן זהו הרמז: "על העץ אשר הכין לו - תנא לו הכין", כי בעץ גבוה חמישים אמה שהוא כנגד נ"ן שערי בינה שיש בתורה שבעל פה, הכין לישראל שיקבלו מרצונם ל"ו מסכתות בתורה שבעל פה.

וזהו שכתוב (שם ה-ד): "ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו" - ל"ו דייקא, כי תכלית הסעודה היא לתלות את המן, כדי שיקבלו ישראל ל"ו מסכתות בתורה שבעל פה. וזהו שאמרו חכמינו וזרש אשתו להמן (שם ו-ג): "אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפול לפניו לא תוכל לו", לא תוכל לעמוד כנגד כח הקדושה של ל"ו מסכתות, "כי נפול תפול לפניו".

היונה שהיא כנסת ישראל קיבלה גזירת חכמים במסירות נפש

בדרך זו במסילה נעלה לבאר לפי זה הקשר בין תיבת נח לתליית המן על העץ שלקח מהתיבה, על פי הקדמה יקרה ממשנתו הטהורה של מרן ה"חתם סופר" (פרשת בראשית דף כט: ד"ה וישלח), אשר דיבר בקדשו לבאר מה שסירב העורב ללכת בשליחותו של נח, כמו שכתוב (בראשית ח-ו): "ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה, וישלח את העורב ויצא יצוא ושוב עד יבושת המים מעל הארץ".

ופירש רש"י: "יצוא ושוב, הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו". והטעם שסירב העורב ללכת בשליחותו של נח מבואר בגמרא (סנהדרין קח:): "תשובה ניצחת השיבו עורב לנח... אם פוגע בי שר חמה או שר צינה, לא נמצא עולם חסר בריה אחת". וצריך ביאור: א) מדוע לא חשש נח לטענת העורב, ב) מדוע הסכימה היונה לצאת מהתיבה בשליחותו של נח, ולא חששה לטענת העורב שמא יפגע בה שר חמה או שר צינה. וביאר ה"חתם סופר" הענין בלשון קדשו:

"הנה הקב"ה צוה לכל בעלי חיים שיכנסו בתיבה, ולא היה להם רשות לצאת כי אם ברשות השם יתברך, כדכתיב אחר אשר כבר חרבו פני האדמה, (בראשית ח-טו) וידבר אלקים אל נח [לאמר] צא [מן התיבה] וגו', ואם כן לכאורה הדין עם העורב. אך נח ידע שיש כח ביד חכמים לעקור

לרפואה שלימה של הגאון רבי שלום חיים בן עליזה שליט"א נדבת דר. רפאל ולימור מהדב הי"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com